

TÜRKİYE’DE VERGİ YÜKÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ: OECD ÜLKELERİ İLE KARŞILAŞTIRMA

EVALUATION OF TAX BURDEN IN TURKEY: A COMPARISON WITH OECD COUNTRIES

Harun KILIÇASLAN*

Sakarya Üniversitesi, SBF, Maliye Bölümü, SAKARYA
(harun@sakarya.edu.tr)

Sercan YAVAN

Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İ.İ.B.F., Maliye Bölümü, AYDIN
(sercan.yavan@adu.edu.tr)

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Türkiye’deki vergi yükünün OECD ülkeleri içerisindeki görece yerini tespit etmektir. Bu karşılaştırma Türkiye’deki vergi yükünün yüksekliğine ilişkin bir ölçü olarak kabul edilmiştir. Değerlendirme de buna göre yapılmıştır. Vergi tazyiki olarak da ifade edilen subjektif vergi yükü çalışmanın sınırlılıkları içerisinde dikkate alınmamıştır. Bununla beraber mevcut verilerle vergi adaleti açısından bir değerlendirmeye de yer verilmiştir. Çalışma Türkiye’deki vergi yükünün OECD ülkeleri içerisinde ortalamanın altında kaldığını göstermektedir. Ancak vergi yükü dağılımında vergi adaleti açısından olumsuz bir görünüm ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Vergi yükü, Vergi adaleti, Vergi takozu

ABSTRACT

The purpose of this study is determining the relative place of Turkey amongst OECD countries in terms of calculable tax burden. This comparison has been assumed as a scale pertaining to the high level of tax burden in Turkey. And the assessment has been conducted in accordance to that assumption. Subjective tax burden, which is also expressed as tax pressure, has not been included within the framework of the study. Therewithal, an assessment on justice of taxation with current data has been included. In the study, it was found out that the tax burden in Turkey remained below average amongst that of OECD countries. However, an adverse outlook also has appeared in terms of justice of taxation regarding tax burden distribution.

Keywords: Tax burden, Tax equity, Tax wedge

* Sorumlu Yazar

1. Giriş

Modern devletin temel finansman kaynağı olan vergiler gelir, servet ve harcamalarda bir azalma meydana getirdiği için mali bir yük olma özelliği taşımaktadır. Söz konusu mali yükün ölçülebilir şekli objektif vergi yükü olarak anılmaktadır. Diğer taraftan mali yükün taşıyıcıları tarafından hissedilen psikolojik bir yük söz konusudur. Vergi baskısı veya vergi tazyiki olarak da anılan ve mali ölçütler aracılığıyla ölçülemeyen bu vergi yüküne subjektif vergi yükü de denilmektedir. Bir toplumda hissedilen vergi yükü objektif vergi yükü her zaman birbirine denk olmayabilir. Ekonominin geneli için vergi yükü nispeten düşükken bir kesimin vergi yükü nispeten yüksek de olabilir. Vergi yükünün yüksekliğine ilişkin standart bir değerlendirme kriteri olmamakla birlikte karşılaştırmalı değerlendirmeler yapmak mümkündür. Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki vergi yükünün OECD ülkeleri içerisindeki görece yerini tespit etmektir. Bu karşılaştırma Türkiye'deki vergi yükünün yüksekliğine ilişkin bir ölçü olarak kabul edilmiştir. Değerlendirme de buna göre yapılmıştır. Ancak bu kriter dışında kişi başı milli gelir gibi başka kriterler kullanan araştırmacılar da bulunmaktadır. Çalışmada önce genel olarak vergi gelirlerinin önemine değinilmiş ve vergi yükü kavramı ele alınmıştır. Daha sonra genel vergi yükü ve vergi çeşitleri açısından Türkiye ve OECD ülkeleri açısından analizler yapılmıştır. Vergi yükü genel olarak analiz edildiği gibi vergi çeşitlerine göre de analiz yapılmıştır. OECD tarafından fiktif olarak bir vergi kabul edilen sosyal güvenlik gelirleri açısından da karşılaştırma yapılmıştır. Ayrıca vergi takozu, çalışanların vergi yükü ve dolaylı-dolaysız vergi ayırımı konularına da değinilmiştir.

2. Devlet ve Vergi Gelirleri

Toplumsal ve ekonomik bir kurum olarak devletin fonksiyonlarında insanlığın uzun tarihi içerisinde belirli dönemlerde belirli ekonomik ortam ve koşulların farklılaşmasına bağlı olarak değişimler ortaya çıkmıştır. Özellikle kapitalizm ile birlikte ekonomik olarak hem üretim yapısı hem de işbölümü gelişimi ile ilişkili biçimde toplumsal yapı daha hızlı bir değişim içerisine girmiştir. Ekonomik ve toplumsal yapıdaki değişim ise toplum ve insan yaşamının her alanını değişime uğratmaya devam etmektedir. Bu değişimden doğaldır ki devlet de etkilenmektedir (Öztürk, 2007:5).

Devletin ekonomik yaşama yönelik müdahaleleri, zaman, mekân ve kültürel yapılar itibarıyla farklılıklar göstermektedir. Devletin ekonomideki rolünün ne olduğu ve ne olması gerektiği politik iktisadın en eski tartışma konularından birini oluşturmaktadır. Devletler, tarih sahnesine çıktığı andan günümüze kadar belirli görevler üstlenmişlerdir. Devletin ekonomiye müdahalesini gerekli ve yararlı bulanlarla, devletin ekonomiye müdahalesini gereksiz ve zararlı bulanlar arasındaki çekişme devam etmektedir (Öztürk, 2007:11).

Günümüzde küreselleşme süreciyle birlikte ulusal sınırların ötesine taşınmış olan iletişim ve ticaret ağları ile gelişen teknoloji, ulus devlet anlayışını da zayıflatarak devlet kavramını ve devletin fonksiyonlarına yeni boyutlar kazandırmıştır. Özellikle 2008 yılında ABD'de başlayıp daha sonra neredeyse bütün dünyaya yayılan küresel finansal kriz, devletin ekonomi içerisindeki varlığını ve önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır (Susam, 2009:21–22).

Kamu harcamalarının büyük bölümü bugün modern devletlerde vergilerle finanse edilmektedir. Klasik devlet anlayışının değişime uğraması ve devletin sosyo-ekonomik nitelikte önemli fonksiyonlar görür hale gelmesi ile birlikte verimli uygulanabilen vergilerin kamu gelirleri içerisindeki rolü artarak en önemli gelir kaynağı haline gelmiştir (Akdoğan, 2009:102–103). Devlet

açısından vergiler kamu hizmetlerinin finansmanı bakımından önem taşırken vergi mükellefleri açısından da malı bir yük olarak önem kazanmaktadır.

3. Vergi Yükü Kavramı

Vergi yükü; bireyin, toplumun ya da çeşitli toplum kesimlerinin sahip buldukları ödeme gleri karşısında katlanmış oldukları vergi tutarının oransal ilişkisini ifade etmektedir. Başka bir deyişle, belirli bir devre içerisinde devlet ve diğer kamu tüzel kişilerine yapılan demeler ile söz konusu ödemeleri yapan yükümlülerin aynı devredeki gelirleri arasındaki oransal ilişki vergi yükünü ifade etmektedir. Vergi yükü tek tek bireyler için bireysel vergi yükü şeklinde hesaplanabildiği gibi gelir büyüklüklerine ya da başka özelliklere göre sınıflandırılanların vergi yükü de hesaplanabilmekte veya ekonominin bütünü için toplam vergi yükü hesaplanabilmektedir. Kısaca, vergilerin ödeyenler üzerinde oluşturduğu finansal etki vergi yükünü temsil etmektedir (Sugözü, 2010:196).

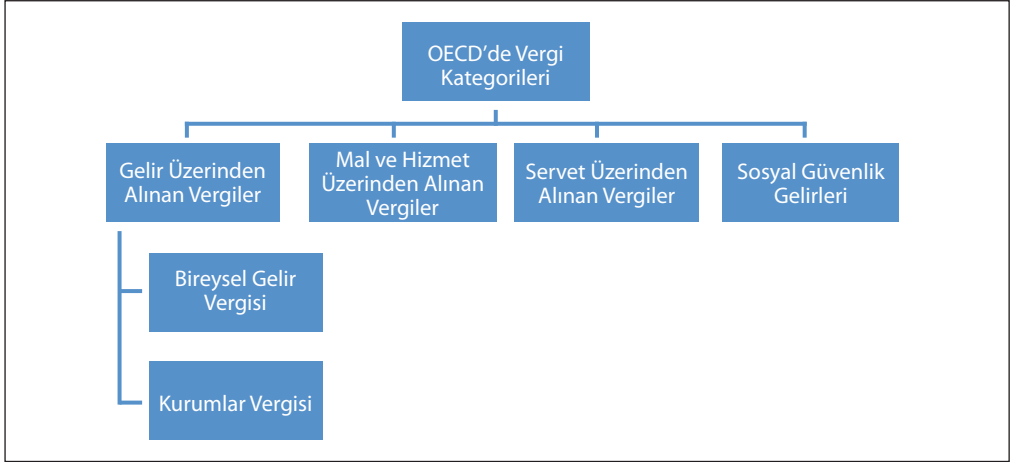
Mali terminolojide yukarıda da ifade edildiği gibi ödenen vergi ile gelir düzeyi arasındaki oransal ilişkiyi yansıtan objektif vergi yükü vergi yükümlülerin vergiye karşı olan tepkilerinin belirlenmesi açısından önemli bir araçtır. Ancak vergi yükü parasal tutarlarla hesaplanabilen bir oranı ifade ettiği gibi vergi tazyiki olarak da ifade edilen, mükelleflerin vergi ödemekle hissettikleri psikolojik yükü de ifade etmektedir. Bu nedenle vergi yükümlüsünün vergi devi nedeniyle duyduğu memnuniyetsizlikten dolayı hissettiği yk (sübjektif unsurlar), vergi yükümlüsünün gelirinde ve servetinde ortaya çıkan net azalmayı ifade eden vergi yükünden ayrılmaktadır. Bu yüzdendir ki vergi yükü kavramını objektif ve sübjektif vergi yükleri şeklinde farklı değerlendirilebilmektedir (Kitapçı, 2013:128). Çalışmada objektif vergi yükünden hareketle değerlendirme yapılmaktadır.

4. Türkiye ve Diğer OECD lkelerindeki Vergi Yüklerinin Karşılaştırılması

4.1. Vergilerin Sınıflandırılması ve OECD

OECD lkeleri ve Türkiye'de vergi yükü karşılaştırması yapmadan önce vergilerin sınıflandırılmasına değinmek gerekmektedir. Vergi gelirlerinin çeşitli şekillerde sınıflandırılması yapılabilmektedir. Yapılan sınıflandırmalar vergilemeye bağlanan fonksiyonlara ve bu fonksiyonlardaki değişmelere bağlı olarak değişmektedir. Bu nedenle yeni sınıflandırma biçimleri ortaya çıkarken bazı sınıflandırmalar da günümüzde anlamını yitirmiş bulunmaktadır (Turhan, 1998:91–92). Verginin ne üzerinden alındığına göre yapılan sınıflandırma sıkça yapılmaktadır. Çağdaş vergi sistemlerinde çok gelişmiş ve çok farklı vergiler bulunmakla birlikte elde edildiği kaynağa göre gelir, servet ve harcamalar üzerinden alınan vergiler şeklinde genel bir sınıflandırma yapmak mümkün olmaktadır. Bir diğer önemli sınıflandırma ise ekonomik faaliyetler açısından dolaylı ve dolaysız vergiler olarak yapılabilmektedir. Dolaylı vergileri harcamalar üzerinden alınan vergiler oluştururken dolaysız vergileri ise gelir üzerinden alınan vergiler ve servet üzerinden alınan vergiler oluşturmaktadır. Vergiler miktar ve değer esasına göre de ayrıma tabi tutulabilmektedir. Fiziksel bir miktar veya ölçü üzerinden hesaplanan vergiler spesifik vergi, parasal değer üzerinden hesaplanan vergiler advalorem vergi olarak tanımlanmaktadır. Vergiler mükellefin kişisel durumuna göre de ayrılabilir. Mükellefin kişisel durumunu dikkate alan vergiler sübjektif, kişisel durumu dikkat almayan vergiler ise objektif vergiler olarak sınıflandırılmaktadır (Susam, 2009:51).

Ülkemizde de dünyada olduğu gibi en çok tercih edilen sınıflandırma biçimi verginin ne üzerinden alındığına göre yapılan sınıflandırmadır. Yani vergiler genellikle gelirler üzerinden alınan vergiler, harcamalar üzerinden alınan vergiler ve servet üzerinden alınan vergiler biçiminde sınıflandırılmaktadır. Şekil 1’de görüldüğü gibi OECD bu sınıflandırma biçimine göre veri yayınlamakla birlikte sosyal güvenlik gelirlerine de vergi benzeri bir gelir olarak sınıflandırmada yer vermektedir.

Şekil 1. OECD'ye Göre Vergilerin Sınıflandırılması

Kaynak: OECD. (2017). *Revenue statistics - classification of taxes, interpretative guide and methodology*. Erişim Tarihi: 20.10.2017, <http://www.oecd.org/ctp/tax-policy/revenue-statistics-methodology-guide-and-classification-system.htm> kaynağından yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Çalışmada OECD ülkeleri ve Türkiye karşılaştırması yapılırken vergilerin sınıflandırılması OECD'ye göre belirlenmiş olan kriterler çerçevesinde yapılmıştır. Doğru sonuçlar elde edilebilmesi için OECD ülkelerinin hepsinde standart vergi sınıflandırması yapılması gerekmektedir. Her bir ülke için yapılacak olan farklı vergi sınıflandırması sağlıklı karşılaştırma yapılmasına engel olacaktır. Çalışmada OECD'nin standardize ettiği istatistiklere bu amaçla başvurulmuştur.

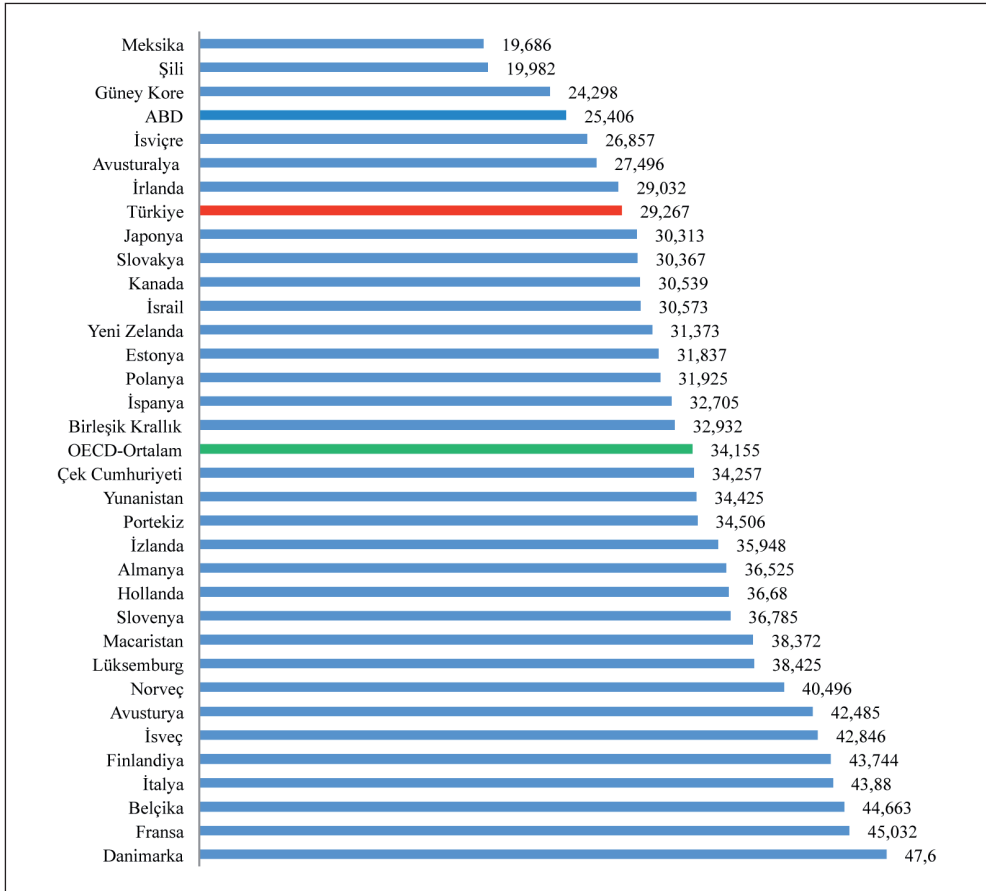
Türkiye, 14 Aralık 1960'da imzalanan Paris Sözleşmesi ile OECD'nin 20 kurucu üyesi arasında yer almıştır. Sonradan katılan ülkelerle OECD üye sayısı 35'e yükselmiştir. Çoğunluğunu Avrupa ülkeleri oluşturan OECD'nin ABD, Kanada, Avustralya, Meksika ve Japonya gibi üyeleri de bulunmaktadır. Bunun yanında Arjantin ve Rusya Federasyonu gibi birçok ülke üyelik için başvuru yapmıştır (Akbulut, 2002). En son katılan ülke 1 Temmuz 2016'da Letonya olmuştur (OECD, 2016a). Ancak Letonya ile ilgili veriler henüz OECD'nin resmi verileri arasında yer almadığı için ve diğer ülkelerin verileri ancak 2013 yılına kadar bütünüyle yer aldığı için çalışmada Letonya dışındaki 34 üye ülke verileri 2013 yılına kadar kullanılmıştır.

4.2. Türkiye ve Diğer OECD Ülkelerindeki Toplam Vergi Yükü

OECD'nin vergi geliri tanımına¹ göre vergi yükleri aşağıdaki Grafik 1'de gösterilmiştir. Toplam vergi yükü, uluslararası karşılaştırmalar bakımından literatürde sıkça kullanılmaktadır (Gürdal,

¹ OECD'nin vergi geliri tanımı kapsamına gelir üzerinden alınan vergiler, mal ve hizmetler üzerinden alınan vergiler, servet vergileri ve merkezi idareye ödenen zorunlu sosyal güvenlik kesintileri girmektedir (OECD, 2017). Bu tanıma göre bulunan vergi gelirlerinin milli gelire oranlanmasıyla ise toplam vergi yüküne ulaşılmaktadır.

2009:19). Türkiye en düşük vergi yüküne sahip Meksika, Şili, Güney Kore, ABD ve İsviçre gibi ülkelerin ardından sekizinci sırada yer almaktadır. OECD kriterine göre Türkiye'nin %29,3 olan vergi yükü oranı OECD ortalaması olan %34,2'nin altında kalmaktadır. Vergi yüklerinin %19,7 ile %47,6 arasında büyük farklar gösterdiği OECD ülkelerinde bu farkların kişi başına düşen milli gelir ile ilişkisi olmadığı anlaşılmaktadır. Söz konusu farkların tarihi, kültürel ve siyasal nedenlerle devlete yüklenen fonksiyonlarla ilişkili olduğu açıktır. Dolayısıyla toplam vergi yükünün ekonomik gelişmişlikten ziyade başka faktörlere bağlı olduğu ve tek başına olumlu veya olumsuz değerlendirilemeyeceği ifade edilebilir. Örneğin ABD'de uygulanan liberal politikalar devletin ekonomideki payını sınırlarken vergi gelirlerine de buna paralel bir etki yaptığı ifade edilebilir.

Grafik 1. OECD Ülkelerinde 2013 Yılı Toplam Vergi Yükü (%)

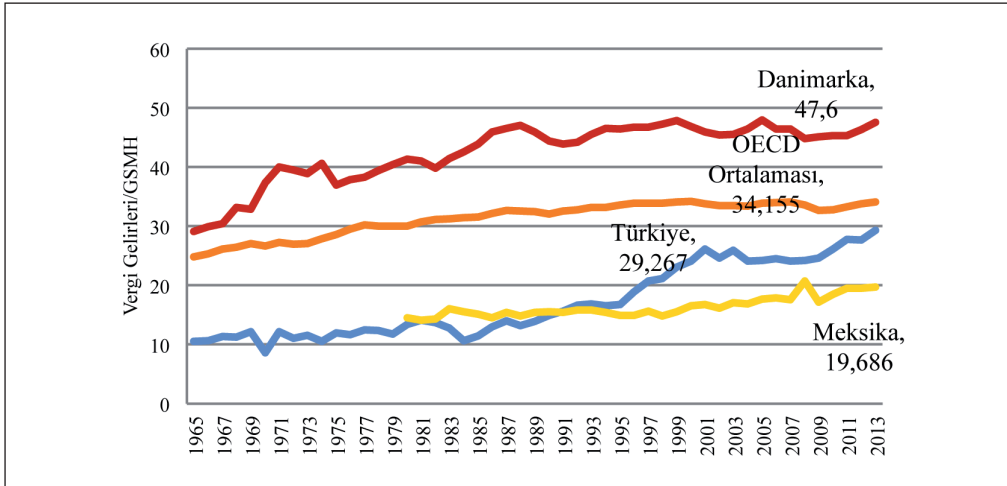
Kaynak: OECD. (2016b). OECD statistics. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://stats.oecd.org>

Vergi yükünün ve toplam vergi gelirlerinin yüksek olduğu OECD ülkeleri yine Danimarka, Fransa, Belçika, İtalya, Finlandiya ve İsveç gibi gelişmiş ülkelerdir. Bunlar arasında refah devleti uygulamalarıyla öne çıkan İskandinav ülkeleri dikkati çekmektedir. Avrupa'da geçmişte Sovyet Bloğu² etkisi altında kalmış ülkelerin tamamı da %30'luk vergi yükünün üzerindedir. Sovyetlerin

2 OECD içerisinde bu ülkelerden Slovakya, Slovenya, Estonya, Macaristan, Letonya, Çek Cumhuriyeti, Polonya,

dağılmasından sonra piyasa ekonomisine geçiş yapan bu ülkelerin vergi yükleri Türkiye'nin vergi yükünün üzerindedir.

OECD bölgesinde ortalama vergi yükü aşağıda yer alan Grafik 2'deki gibi 1975 yılında %28,5, 1990 yılında %32,5, 2000 yılında %34,2 ve 2013 yılında ise yine %34,2 civarındadır. OECD ortalamasında 2008 küresel finansal kriz dönemi (2008-2010) ve bazı yıllar haricinde sürekli bir artış eğilimi gözlenmektedir. Vergi yüklerinde önemli düşüşlerin yaşandığı küresel kriz sonrasında 2000 yılındaki %34,2 ortalama vergi yükü oranına tekrar ulaşılmış ve yukarı yönlü eğilim devam etmiştir. Aynı durum, Avrupa'da vergi rekabetinin hissedilmesine yol açan Doğu Avrupa ülkeleri için de geçerlidir. 2008 krizi öncesi vergi oranlarında indirime giden ve düz oranlı vergi sistemine geçiş yapan geçiş ekonomisi ülkeleri vergi hasılatlarını artırmışlar ancak kriz döneminde bir miktar düşüş yaşamışlardır (Demirli & Ayyıldız, 2016:34-38). Grafik 2'de Türkiye'nin vergi yükünün, sürekli OECD ortalaması altında kalsa da, 1965 yılından 2013 yılına kadar %10 civarından %29'lara yaklaşık üç katına çıktığı görülmektedir. Söz konusu artışların önemli kısmı 5 Nisan kararları sonrasında denk düşmektedir. 1999 yılında yaşanan büyük deprem felaketi, 2000 ve 2001 yıllarındaki ulusal finansal krizleri ile iktidarda koalisyon hükümetlerinin varlığı, vergi yükünün arttığı dönemdeki önemli olgulardır. 2002 yılından sonraki tek parti yönetimleri döneminde bir miktar azalan vergi yükü 2008 küresel krizi sonrasında yeniden artış eğilimine girmiştir.

Grafik 2. 1965-2013 Yıllarında OECD Ortalaması ile Türkiye'nin Vergi Yükündeki Değişim

Kaynak: OECD. (2016c). OECD data. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://data.oecd.org>

Grafik 2'de ayrıca vergi yükü sıralamasında OECD içinde en düşük ve en yüksek vergi yüklerine sahip olan iki ülke olan Meksika ve Danimarka'ya da yer verilmiştir. Meksika'nın verileri 1980 yılından itibaren elde edilebilmiştir. En düşük vergi yüküne sahip Meksika'nın 1980'den 2013 yılına kadar vergi yükündeki artış düşük eğimli olmuştur. 2008 Krizi döneminde bu ülkede vergi yükünde yukarı yönlü bir dalgalanma dikkat çekmektedir. Dalgalı bir seyir izleyen Danimarka'nın vergi yükü ise 1965 yılında %30'un altından 1980'lerde %40'ların üzerine çıkmıştır. Sonraki yıllarda da dalgalanmayla birlikte 2013 yılında %48'e yaklaşarak OECD içinde en yüksek vergi yüküne sahip ülke olmuştur.

1980 sonrası dönemde ABD ve Birleşik Krallık öncülüğünde Reaganizm ve Teacherizm olarak da anılan liberalleşme politikalarının bütün dünyada öne çıkmaya başladığı ifade edilmektedir. Bu dönemde refah devleti anlayışının aşındığı, devletin ekonomiye müdahalesinin azaltıldığı ve özelleştirme politikalarının hız kazandığı yıllar olarak tarif edilir (Yılmaz, 2008:64). Ancak düşünsel planda hâkim olan bu anlayışın uygulamada devleti küçültmediği sonucuna varılabilir. Grafik 2’de gösterilen vergi yüklerinin sürekli artışı devletin ekonomideki payının artışına işaret etmektedir. Türkiye’de 24 Ocak 1980 sonrası liberalleşme politikalarının uygulandığı ve devleti küçültme çabalarının ortaya çıktığı ifade edilse de vergi yükü açısından sürekli artış eğilimi devam etmiştir. Bu dönemde devletin ekonomideki payı büyümüş olsa da yapılan reformlarla kamunun iş görme biçiminde önemli değişikliklere gidildiği söylenebilir. Dolayısıyla dünyada yaşanan liberalleşme dalgasıyla yapılan reformlar devleti önemli ölçüde dönüştürüp özel kesimi öne çıkarsa da devletin ekonomideki payını azaltmamaktadır. 1980 sonrası dönemin diğer önemli bir özelliği dışa açık ekonomi politikalara geçilmesiyle ihracata öncelik veren teşvik politikaların yürürlüğe konulması ile kamu harcamalarında artışlara koşut olarak vergi yükünde de artış meydana geldiği ifade edilmektedir (Ince & Beşel, 2016:94).

Daha önce de ifade edildiği gibi vergilerin sınıflandırılması ve istatistiğe yansımaları Türkiye ve OECD’de farklı şekildedir. Türkiye’deki tanımlamalarda çok fazla tercih edilmeyen sosyal güvenlik gelirlerinin vergi geliri kapsamında değerlendirilmesi konusu çalışmamızda göz ardı edilerek Türkiye ve OECD ülkelerindeki vergi yükleri karşılaştırmasının yapılabilmesi için sosyal güvenlik gelirlerini bir vergi geliri kabul eden OECD sınıflandırması esas alınmıştır.

Buna bağlı olarak takip eden kısımlarda Türkiye ve OECD ülkelerindeki vergi yüklerinin karşılaştırılmasında gelir, harcama ve servet üzerinden alınan vergiler ile sosyal güvenlik gelirleri ayrı ayrı incelenmiştir.

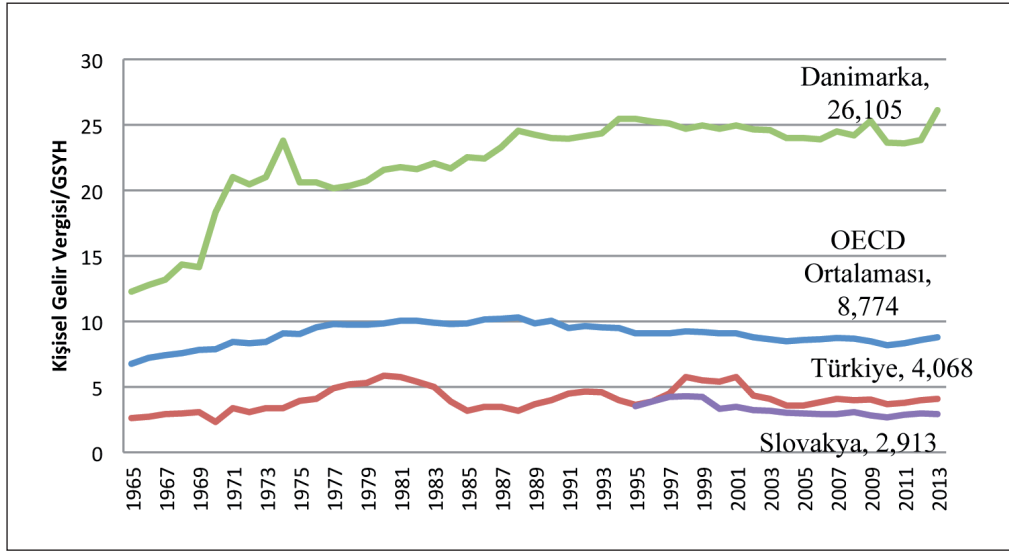
4.3. Türkiye’de ve OECD Ülkelerinde Gelir Üzerindeki Vergi Yükü

Aşağıda gelir üzerinden alınan vergilerin yükleri bireysel vergi yükü ve kurumlar üzerindeki vergi yükü şeklinde ayrı ayrı ele alınmıştır. Ayrıca ücret gelirleri üzerindeki vergi yüküne değinebilmek amacıyla vergi takozu konusundaki verilere de farklı bir başlık altında yer verilmiştir.

4.3.1. Bireysel Vergi Yükü

19. Yüzyıldan itibaren müdahaleci akımların ve devletin fonksiyonlarının artmasıyla birlikte verimli ve esnek bir gelir kaynağına olan ihtiyaç artmıştır. Gelir vergisi ilk olarak İngiltere’de uygulanmış ve zamanla tüm dünyaya yayılmıştır (Edizdoğan & Çelikkaya, 2012:3). Gelir vergisi uygulamada hem gerçek kişiler üzerinden hem de tüzel kişiler üzerinden alınmaktadır. Dolayısıyla vergi yükü karşılaştırması yapılırken de bu ikili ayırım göz önünde bulundurulmuştur.

OECD’nin bireysel vergi geliri tanımı kişi işletmelerinden ve kişisel sermaye iratlarından bireylerin elde ettikleri net gelirleri kapsamında vergilendirmede bireyin durumunu göz önüne alınmaktadır. Ülkesinde gelir vergisi içerisinde yer almasına rağmen işletmelerin vergilendirilmesinde bireyin durumunu göz önüne almayan vergiler ise bireysel vergi yüküne dâhil değildir. Bu türden vergilere ilişkin veriler kurumlar üzerinden alınan vergiler kapsamında değerlendirilmektedir.

Grafik 3. 1965-2013 Yıllarında Bireysel Vergi Yükündeki Değişim (%)

Kaynak: OECD. (2016d). *revenue statistics: comparative tables, OECD tax statistics (database)*.

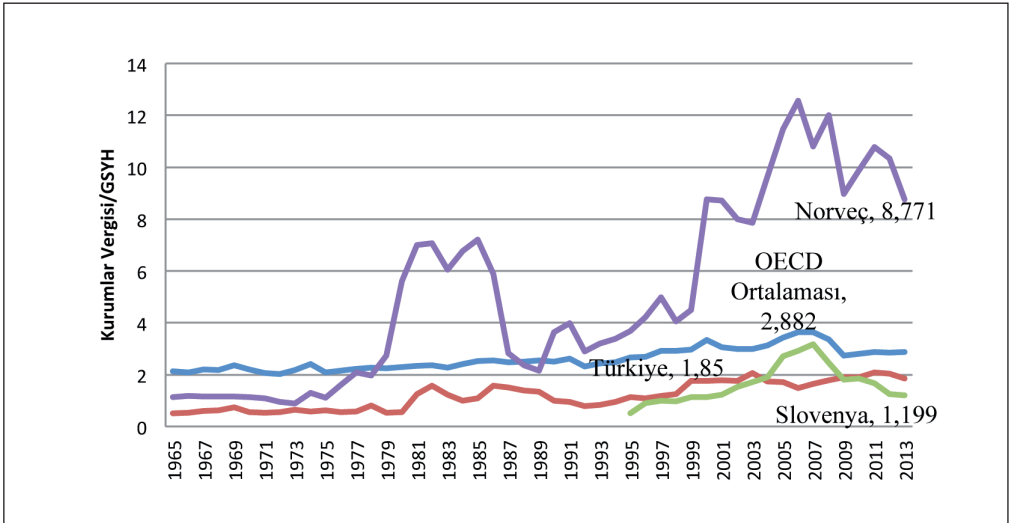
Erişim Tarihi: 16.10.2016, <http://dx.doi.org/10.1787/data-00262-en>

*Meksika ve Şili OECD Ortalamasına dâhil değildir.

Grafik 3'te bireysel vergi yükünün 1965-2013 yılları arasındaki seyri gösterilmiştir. Bireysel vergi yükünde bütün ülkelerin %13'ün altında kaldığı belirtilmelidir. OECD ortalaması ise 2013 yılında Grafik 3'te gösterildiği gibi %8,77 olup yıllar itibarıyla genel olarak yatay seyir izlemiştir. OECD içerisinde bireysel vergi yükünde tek ciddi sapma Danimarka için geçerlidir. Yıllar içinde artarak 2013 yılı itibarıyla %26'nın üzerine çıkmıştır. Slovakya ise %2,91 ile OECD içinde en düşük bireysel vergi yüküne sahip ülke konumundadır. Türkiye bireysel vergi yükünde %4,07 ile en düşük dördüncü ülke konumundadır ve OECD ortalaması altında kalmaktadır.

4.3.2. Kurum Kazançları Üzerindeki Vergi Yükü

Kurum kazançları üzerindeki vergi yükü günümüzde sermayenin hareketliliğinin de artmasıyla daha fazla önem kazanmıştır. Grafik 4'te Türkiye ve OECD ülkelerinde kurumlar üzerinden alınan vergilerin yükünün 1965-2013 yılları arasındaki değişimi gösterilmiştir. 2013 yılında OECD ülkeleri içerisinde kurum kazançları üzerinden alınan vergilerdeki en yüksek vergi yüküne sahip ülke %8,77 ile Norveç olurken, en düşük vergi yüküne sahip ülke ise %1,2 ile Slovenya olmuştur. Norveç sahip olduğu oran ile ortalamadan en büyük sapmayı göstermektedir. OECD ortalaması %2,88 olarak gerçekleşirken Türkiye'de söz konusu oran %1,85 olmuştur. Kurumlar üzerinden alınan vergilerin yükü yıllar itibarıyla hem Türkiye'de hem de OECD ortalaması açısından düşük eğimli bir artış göstermiştir. Norveç dışında bütün ülkelerin vergi yükünün %5'in altında kaldığı kurumlar üzerinden alınan vergilerin yükünün vergi rekabeti gibi olgular nedeniyle fazla artınlamadığı ifade edilebilir (Kılıçaslan, 2005:123). Kurumlar üzerinden alınan vergilerin yüklerinde ekonomik krizlere bağlı olarak hızlı düşüşlerin olabileceği OECD ortalamasında 2008 küresel krizinden sonra yaşanan kırılmada da görülmektedir.

Grafik 4. 1965-2013 Yıllarında Kurumlar Üzerinden Alınan Vergilerin Yüğü ile GSYİH Değişimi (%)
Kaynak: OECD. (2016e). *Tax on corporate profits (indicator)*. Erişim Tarihi: 16.10.2016,
<http://dx.doi.org/10.1787/d30cc412-en>

Bireysel vergi yükünün bütün OECD ülkelerinde belirgin bir biçimde daha yüksek olduğu söylenebilir. Nitekim 2013 yılında bireysel gelir vergisinin GSYH'ya oranı ortalama %8,7 olarak gerçekteşimişken aynı oran kurumlar vergisi için %2,8'dir. Bireysel vergi yükü OECD ortalamasına göre kurumlar üzerinden alınan vergilerin yükünün yaklaşık üç katıdır. Türkiye ise sırasıyla %4 ve %1,8 ile her iki vergi yükü açısından da ortalamanın altında kalmaktadır (OECD, 2016c).

4.3.3. Ücretler Üzerindeki Vergi yükü ve Vergi Takozu

OECD üyesi ülkelerde çalışanların evli ya da bekâr olmaları ya da çocuklu ya da çocuksuz olmaları ya da çocuk sayılarına bağlı olarak elde edilen ücretler üzerinden hesaplanan toplam yükümlülükleri değişebilmektedir. Başka bir deyişle istihdam gücünün vergilendirilmesinde bazı aile modelleri bulunmakta olup vergi ve benzeri yükümlülükler buna göre hesaplanma yoluna gidilmektedir. Bu kapsamda kullanılan ölçütler aşağıdaki gibidir (Aydın, 2013:90):

- Geçim İndirimi (Ortalama ücretin yüzdesi olarak hesaplanmaktadır)
- Çocuk sayısı
- Medeni durum

Çalışanların üzerindeki vergi yükleri 2014 yılına ait verilerden elde edilmiştir.

Tablo 1. 2014 Yılı OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Çalışanların Ortalama Vergi Yükü

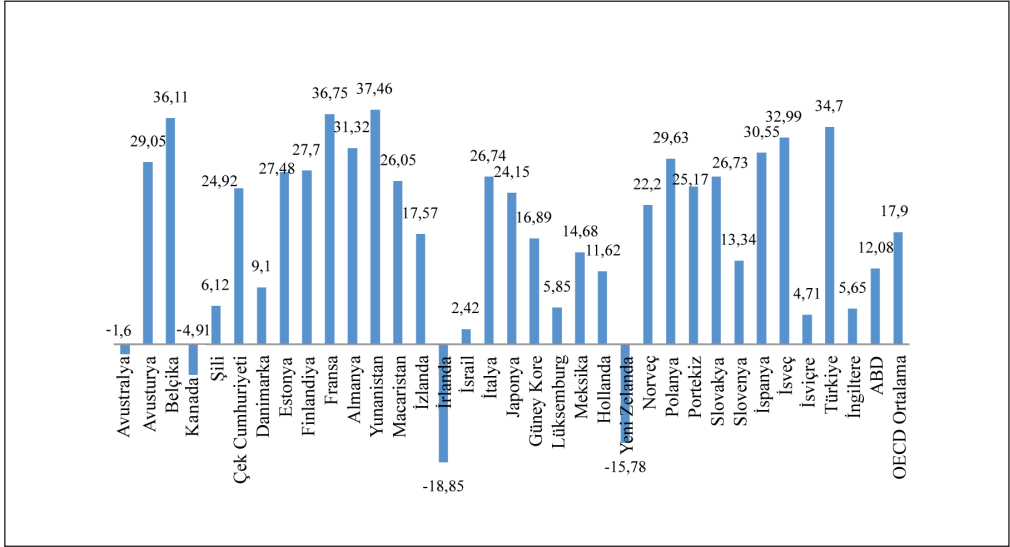
Aile Türü	Medeni Durumu	Çocuk Sayısı	Gelir (OECD Standartları) Yüzdesi*	Ortalama Vergi Yükü % (OECD)	Ortalama Vergi Yükü % (Türkiye)
1	Bekâr	0	67	32,24	36,0
2	Bekâr	0	100	35,96	38,23
3	Bekâr	0	167	40,45	41,72
4	Bekâr	2	67	17,90	34,70
5	Evli(Tek Çalışan)	2	100-0	26,87	36,79
6	Evli(İki Çalışan)	2	100-33	28,48	35,64
7	Evli(İki Çalışan)	2	100-67	31,29	36,82
8	Evli(İki Çalışan)	0	100-33	32,91	36,29

Kaynak: OECD. (2016b). OECD statistics. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://stats.oecd.org>

*Ortalama Gelir 100 kabul edilmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışanlar üzerindeki yükümlülükler ailenin özelliklerine göre değişebilmektedir. Örneğin iki çocuklu bir ailenin vergi yükü çocuksuz bir aileye göre daha düşük olabilmektedir. Öte yandan çocuklu bekarlara da asgari yaşam seviyesi sağlamak için daha düşük vergi alınabilmektedir. Sekiz tür aileye göre OECD ve Türkiye’de ortalama vergi yüklerinin gösterildiği Tablo 1’de Türkiye’nin her aile türünde OECD ortalaması üzerinde bir vergi yüküne sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca OECD ortalamasında 2 çocuklu aile türlerinde belirgin olarak vergi yükünün azaldığı görülürken Türkiye’de bu durum vergi yüküne daha az etki etmektedir. Türkiye’de çalışanlar üzerindeki vergilerin subjektif nitelikli olduğu ancak bunun asgari geçim indirimi yoluyla yeterince desteklenemediği, buna karşılık OECD ortalamasında ise subjektif niteliğin daha fazla öne çıktığı söylenebilir. Ayrıca Grafik 5’da da görüldüğü gibi Avustralya, Kanada, İrlanda ve Yeni Zelanda’da bekâr ve iki çocuklu aile türü için negatif vergi uygulanmaktadır. Türkiye’de bu aile türüne göre vergi yükü OECD ortalamasının yaklaşık iki katıdır.

Çalışanlar üzerindeki vergi yükünün dışında işverenler açısından işgücü maliyetine etki eden vergi takozundan da söz etmek gerekmektedir. Literatürde vergi takozu, ücretlerin işverene maliyeti ile işçinin eline geçen net ücreti arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır. OECD verileri yayınlanırken söz konusu vergi takozu hesaplamasında ortalama gelire sahip bekâr ve çocuksuz bir işçinin ödediği vergilerin (sosyal güvenlik ödemeleri dâhil), işgücünün işverene olan maliyetine oranı şeklinde hesaplanmaktadır. Vergi takozunun yüksekliğinin istihdam, rekabet ve kayıtdışı ekonomi ile birlikte ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkileri olduğu ifade edilebilir (Buyrukoğlu ve Kutbay, 2016:256–257).

Grafik 5. 2014 Yılı OECD Ülkelerinde Bekâr ve 2 Çocuklu Ücretliler Üzerindeki Vergi Yükü (%)
Kaynak: OECD. (2016b). OECD statistics. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://stats.oecd.org>

Tablo 2'de seçilmiş OECD ülkelerinde bazı yıllardaki vergi takozu verileri yer almaktadır. Vergi takozunda en olumsuz görüntü %55 civarında olan Belçika'dadır. Vergi kaması olarak da anılan vergi takozunun OECD ortalaması 2015 yılı itibarıyla %35,9 ve en düşük vergi takozu da %7 ile yıllardan beri Şili'dedir. Türkiye'nin durumu 2015 yılı için %38,31 ile daha önce olduğu gibi ortalamanın üzerindedir. Vergi takozu açısından ABD ve Japonya gibi ülkelerde de oranın %30'ların üzerinde olması ve Japonya gibi kimi ülkelerde artma eğiliminde olması dikkat çekmektedir. Meksika ve Yeni Zelanda gibi ülkeler en düşük oranlara sahip ülkeler arasında yer almakta ve Türkiye'nin yaklaşık yarısı kadar veya daha az bir oranı göstermektedir. Rekabeti olumsuz etkileyen bu oranın Norveç ve Danimarka gibi İskandinav ülkelerinde olduğu gibi Macaristan gibi Doğu Avrupa ülkelerinde de azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Türkiye'de ise vergi takozunun 2000 yılından sonra arttığı ve 2006 yılından sonra azalmaya başladığı ancak son yıllarda yeniden artış eğilimine girdiği görülmektedir.

Tablo 2. Seçilmiş OECD Ülkelerinde Bazı Yıllardaki Vergi Takozu (İşgücü Maliyetinin Yüzdesi Olarak)

Ülke	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2013	2014	2015
Belçika	57.10	56.33	55.43	55.49	55.88	55.93	55.99	55.66	55.59	55.31
Avusturya	47.31	47.07	48.27	48.45	49.03	48.17	48.84	49.18	49.42	49.51
Almanya	52.86	52.47	52.24	52.31	51.34	49.05	49.63	49.22	49.25	49.44
Macaristan	54.68	53.74	51.74	51.92	54.10	46.60	49.52	49.03	49.03	49.03
Türkiye	40.36	42.48	42.76	42.69	38.72	36.98	37.13	37.36	38.09	38.31
Norveç	38.56	38.65	38.15	37.42	37.59	37.29	37.41	37.34	36.89	36.64
Danimarka	42.05	40.27	38.93	38.91	38.91	36.41	36.70	36.40	36.24	36.45

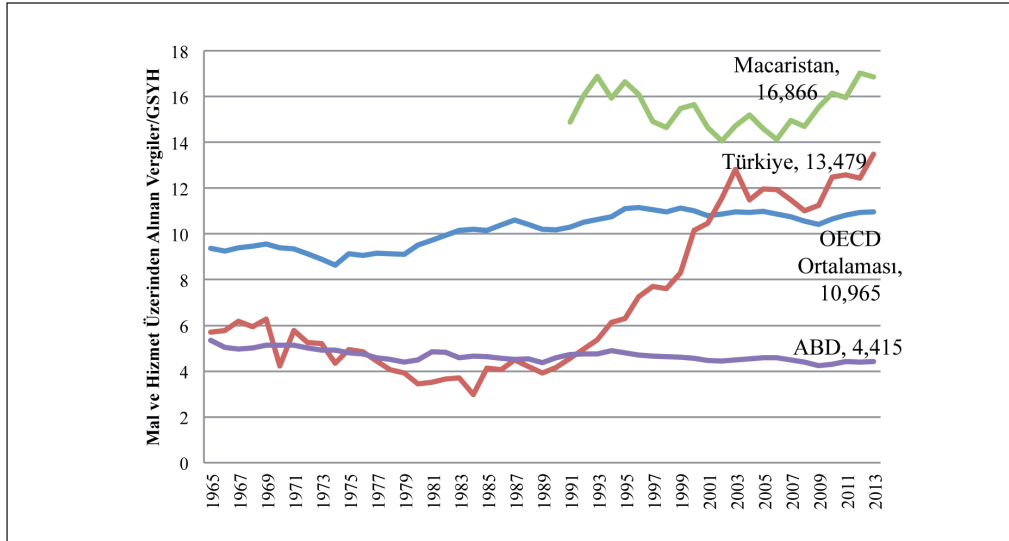
Tablo 2 devam

OECD Ortalama	36.62	36.33	36.22	35.99	35.55	35.01	35.64	35.79	35.86	35.90
Japonya	24.75	30.20	27.34	28.79	29.46	30.23	31.27	31.58	31.96	32.22
ABD	30.84	30.58	30.48	30.55	30.06	30.75	29.84	31.45	31.64	31.66
İsviçre	22.87	22.89	22.20	22.11	21.86	22.10	22.11	22.15	22.17	22.22
Meksika	12.68	15.88	15.30	15.05	15.08	15.98	19.01	19.26	19.53	19.73
Yeni Zelanda	19.37	19.42	19.71	20.44	20.51	16.99	16.39	16.89	17.25	17.56
Şili	7.00	7.00	7.00	7.00	7.00	7.00	7.00	7.00	7.00	7.00

Kaynak: OECD. (2016f). *Tax wedge (indicator)*. Erişim Tarihi: 16.10.2016, <http://dx.doi.org/10.1787/cea9eba3-en>

4.4. Harcamalar Üzerindeki Vergi Yükü

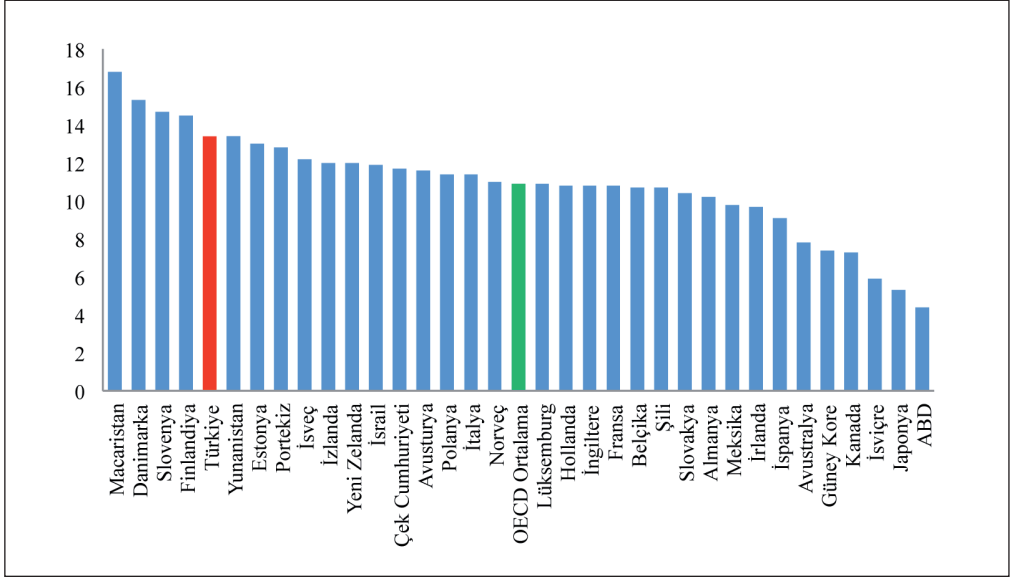
Harcamalar üzerinden alınan vergilerin yüklerinde 1965-2013 yılları arasındaki gelişim aşağıdaki Grafik 6'da gösterilmiştir. OECD ortalaması yıllar itibarıyla bir miktar artarken Türkiye'nin vergi yükünde özellikle 1990'lı yıllarda ciddi artışlar görülmüş ve hızlı yükseliş trendi 2008 krizi sonrasında yeniden başlamıştır. Grafik 6'da Türkiye dışında yer alan OECD ülkelerinin 2013 yılı verilerine göre harcama üzerinden alınan vergi yükünün %16,9 ile en yüksek olduğu ülke Macaristan iken vergi yükünün %4,4 ile en düşük olduğu ülke ABD'dir. Türkiye'de harcamalar üzerinden alınan vergi yükünün seyrine bakıldığında başlangıçta ABD ile birbirine yakın yükler söz konusuysa 1992'den itibaren ABD'de yatay bir seyir devam etmiş ancak Türkiye'nin vergi yükünde ciddi artışlar meydana gelerek ABD'deki vergi yükünü geçerek 2013 yılı itibarıyla yaklaşık üç katına çıkmıştır. Türkiye'nin söz konusu vergi yükünde meydana gelen artışla beraber 2001 yılından itibaren daha önce altında seyrettiği OECD ortalamasının üzerine çıkmıştır.

Grafik 6. 1965-2013 Yılları Arasında OECD ve Türkiye'de Harcamalar Üzerinden Alınan Vergilerin Yüklerindeki Değişim (%)

Kaynak: OECD. (2016c). *OECD data*. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://data.oecd.org>

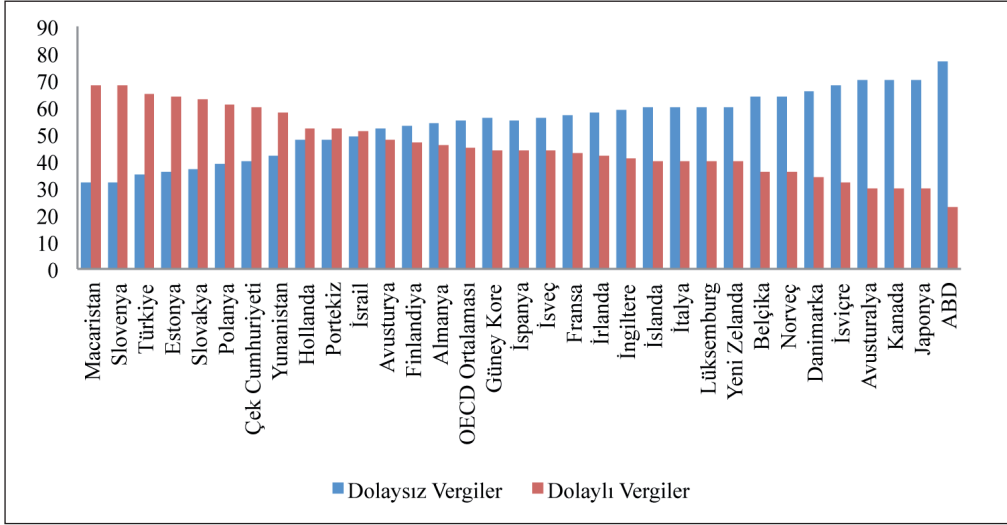
Grafik 7’de OECD ülkelerinde harcamalar üzerinden alınan vergilerin başka bir ifadeyle mal ve hizmetler üzerinden alınan vergi yükünün 2013 yılı itibariyle son durumu ülkeler itibarıyla gösterilmiştir. Türkiye’de mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerin yükü son yıllardaki artışla birlikte OECD ülkeleri içerisinde en yüksek ülkeler arasında beşinci sıraya yükselmiştir. Bu durum dolaylı ve dolaysız vergilerin payını da etkilemektedir.

Grafik 7. OECD Ülkelerinde 2013 Yılında Mal ve Hizmetler Üzerinden Alınan Vergilerin GSYİH İçerisindeki Payı (%)

Kaynak: OECD. (2016c). OECD data. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://data.oecd.org>

Grafik 8’de gösterilen dolaylı-dolaysız vergi ayrımı OECD standardından farklı olarak hesaplanmıştır. Dolaylı ve dolaysız vergi ayrımında hesaplamalar sosyal güvenlik gelirleri hariç tutularak yapılmıştır. ABD’nin en yüksek dolaysız vergi geliri sahibi ülke olduğu, Macaristan’ın ise en fazla dolaylı vergi geliri elde eden ülke olduğu görülmektedir. Burada yer alan dolaylı vergiler mal ve hizmetler üzerinden alınan vergiler olurken, dolaysız vergiler ise gelir üzerinden alınan vergiler ile servet üzerinden alınan vergiler olmaktadır. Bilindiği üzere dolaylı vergilerin, dolaysız vergilere göre daha adaletsiz vergiler olduğu ve kişisel durumları dikkate almadığı, bunun sonucunda da gelir dağılımı adaletsizliğine yol açtığı ifade edilmektedir. Türkiye’nin Doğu Avrupa ülkeleriyle beraber dolaylı vergiler ağırlıklı bir gelir yapısına sahip ülkeler içerisinde ön sıralarda olduğu görülmektedir. OECD ortalamasında dolaylı vergilerin oranı %45 düzeyindeyken Türkiye %65 oranıyla üçüncü sırada yer almaktadır. Daha adaletli bir vergi sisteminin oluşturulabilmesi için dolaylı vergi yükünün dolaysız vergi yükü lehine azaltılması gerekmektedir. Bunun da ekonomilerin gelişmişlikleriyle ilişkili olarak ancak zaman içerisinde mümkün olabileceğini belirtmek gerekir. Nitekim orta gelir tuzağı gibi durumlardan kaçınarak kalkınmalarını sağlamak amacıyla olan Türkiye gibi ekonomilerin finansman ihtiyacının en kolay harcama vergilerinden sağlandığı bilinmektedir.

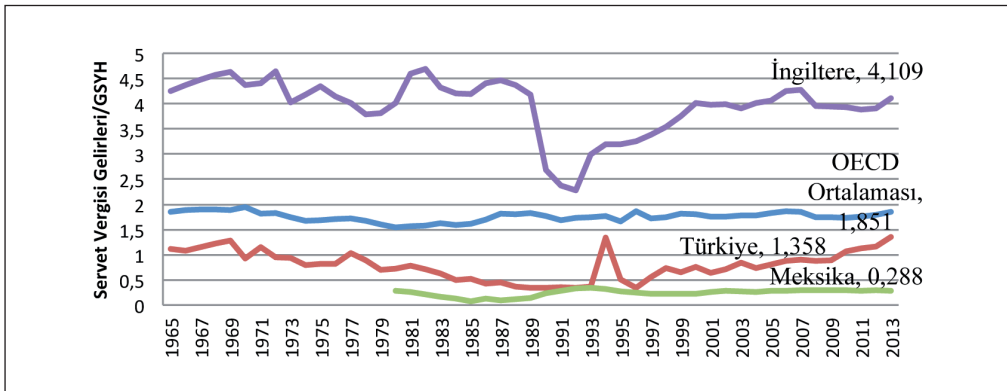

Grafik 8. 2013 Yılı OECD Ülkelerinde Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Dağılımı (Sosyal Güvenlik Gelirleri Hariç) (%)

Kaynak: OECD. (2016c). OECD data. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://data.oecd.org>

4.5. Servetler Üzerindeki Vergi Yükü

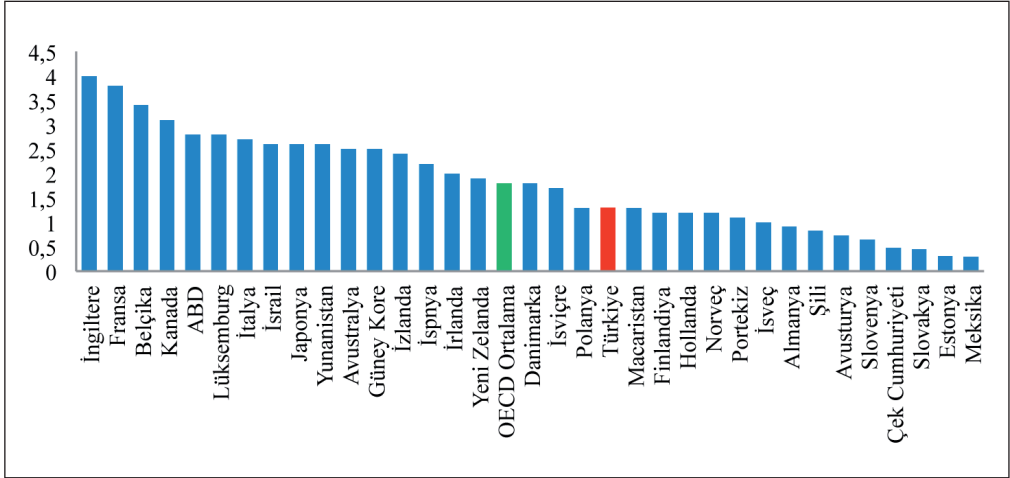
Grafik 9'da 1965 ile 2013 yılları arasında OECD ülkelerinde ortalama servet vergisi yükü ile Türkiye, İngiltere ve Meksika'nın ilgili vergi yüklerinin seyri gösterilmiştir. İngiltere ve Meksika, 2013 yılı baz alınarak servet üzerinden alınan vergi yükünün en yüksek olduğu ve en düşük olduğu ülkeler olarak yer almaktadır. Bu vergi açısından en yüksek vergi yükü %4,1 ile İngiltere olurken, en düşük vergi yükü %0,3 ile Meksika olmuştur. 2013 yılı OECD ortalaması %1,9 iken Türkiye OECD ortalamasının altında kalarak %1,3 vergi yüküne sahip olmuştur.

Grafik 9. 1965-2013 Yılları Arasında OECD ve Türkiye'de Servet Üzerinden Alınan Vergilerin Yüklerindeki Değişim (%)

Kaynak: OECD. (2016c). OECD data. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://data.oecd.org>

OECD ortalaması yıllar itibarıyla fazla değişim göstermemiştir ancak İngiltere ve Türkiye açısından kimi yıllarda değişimler gözlenmektedir. Türkiye'nin ilgili vergi yükünde 1994 yılındaki dalgalanma dikkat çekmektedir. Türkiye'de 1994 yılında yürürlüğe giren 3986 sayılı Kanun ile ekonominin içerisinde bulunduğu darboğazdan kurtulması amacıyla bir takım yeni vergiler getirilmiştir. Söz konusu yasanın en önemli özelliği bir önceki yılda gerçekleşmiş olan konuları geriye dönük vergilendirmesidir. 3986 sayılı Kanun ile ek Gayrimenkul vergisi, ek Motorlu taşıtlar vergisi gibi yeni ek vergilerin olduğu yükümlölükler getirilmiştir (Aktan & Gencel, 2003:17). Söz konusu kanunun servet vergisi yükünde ilgili dönemde bir artışa neden olduğu söylenebilir.

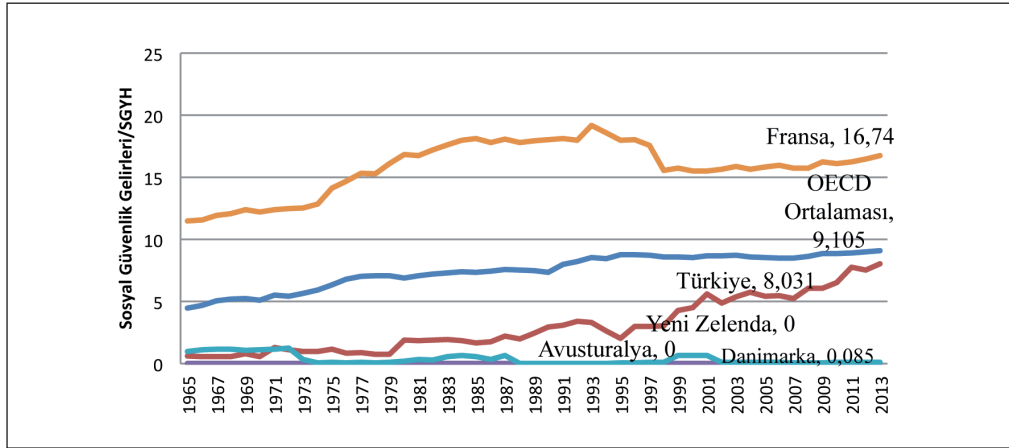
Grafik 10. OECD Ülkelerinde 2013 Yılında Servet Vergisinin GSYİH İçerisindeki Payı(%)

Kaynak: OECD. (2016c). OECD data. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://data.oecd.org>

Grafik 10'da 2013 yılı OECD ülkeleri servet vergisi yükleri incelendiğinde Türkiye'nin OECD ortalamasının altında kaldığı görülebildiği gibi ülkelerin genel olarak %4'ün altında görece düşük bir servet vergisi yüküne sahip oldukları söylenebilir. Kimi gelişmiş ülkeler daha yüksek servet vergisi yüküne sahipken kimisi de daha düşük vergi yüklerine sahiptir. Servet vergilemesinde ülkeler arasındaki farkların ekonomik gelişmişlikle açıklanması bu durumda mümkün görünmemektedir.

4.6. Sosyal Güvenlik Gelirlerinden Doğan Yük

Kamu tarafından sunulan sosyal güvenlik hizmetleri, işverenler ve çalışanlar üzerine koyulan sosyal güvenlik vergileriyle finanse edilir. Sosyal güvenlik vergi gelirleriyle emekli aylığı, işsizlik tazminatları, sağlık sigortası ve diğer sosyal güvenlik hizmetleri sunulmaktadır. Sosyal güvenlik gelirlerinin kimi ülkelerde kamu gelirleri içerisindeki payı önemli bir yere sahipken kimi ülkelerde ise sosyal güvenlik gelirleri hiç yok denecek kadar az ya da hiç bulunmamaktadır (Şener, 2014:224–225).

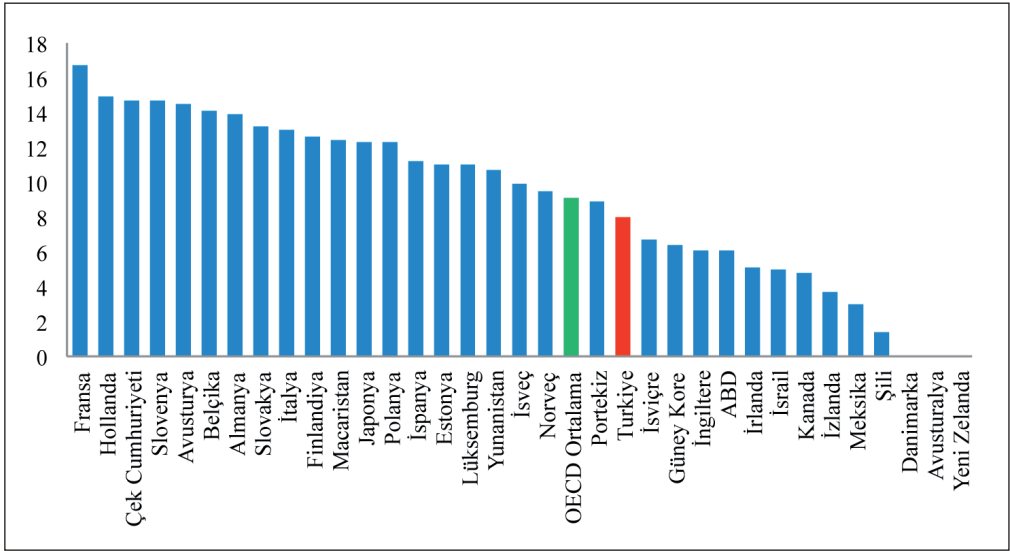

Grafik 11: 1965-2013 Yılları Arasında OECD ve Türkiye’de Sosyal Güvenlik Gelirlerinin Yüklerindeki Değişim (%)

Kaynak: OECD. (2016c). OECD data. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://data.oecd.org>

Grafik 11’de sosyal güvenlik gelirlerinin milli gelir içerisindeki payının 1965-2013 yılları arasındaki seyri verilmiştir. Bu grafikte bazı seçilmiş ülkelerin yanı sıra OECD ortalaması bulunmaktadır. Grafik 11’de gösterilen ülke örneklerinin seçiminde 2013 yılı baz alınarak bu yıldaki GSYİH içerisinde en yüksek sosyal güvenlik geliri yüküne sahip ülke, en düşük sosyal güvenlik geliri yüküne sahip ülke, Türkiye ve OECD ortalaması bulunmaktadır. Sosyal güvenlik yükü en fazla olan Fransa’da bu oran %16,7, en düşük gerçekleştiği ülkeler ise Yeni Zelanda ve Avustralya’da %0, Türkiye’de %8, OECD ortalamasında ise %9,1 olarak gerçekleşmiştir. Danimarka da %0’a yakın ülkeler arasındadır. Türkiye’de geçmişten günümüze doğru sosyal güvenlik gelirlerinde artış yaşanmıştır. OECD ortalamasında da artış eğilimi bulunmaktadır. Türkiye’de yaşanan artışın OECD ortalamasındaki artıştan daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye’deki artış trendinin devam etmesi halinde birkaç yıl içerisinde OECD ortalamasının üzerine çıkacağı tahmin edilebilir.

Son olarak Grafik 12 incelendiğinde 2013 yılı verileri ile OECD ülkelerinde sosyal güvenlik gelirlerinin oluşturduğu yükün en yüksek %16,7’den sıfıra kadar ülkeden ülkeye değiştiği görülmektedir. Sosyal güvenlik ile ilgili yükler ülkelere göre incelendiğinde ortalamanın altında kalan ülkelerin genellikle OECD içerisindeki gelişmiş ülkelerden (kişi başı milli geliri yüksek) oluştuğu, bununla beraber Türkiye gibi görece daha az gelişmiş ülkelerin de yer alabildiği görülecektir. En yüksek yüklere sahip ülkeler arasında ise hem Fransa gibi en gelişmiş ülkelerin yer aldığı hem de kimi Doğu Avrupa ülkelerinin yüksek sosyal güvenlik yüklerine sahip ülkeler arasında yer aldığı söylemek mümkündür. Ekonomik gelişmişlikle açıklanması mümkün olmayan bu durumun ancak ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerinin ayrıntılı olarak incelenmesiyle değerlendirilebileceği ifade edilebilir. Kimi ülkelerde sosyal güvenlik sistemlerinin vergilerle finanse edilmesi ve kimilerinde özel kesimin bu alanda daha aktif rol üstleniyor olması muhtemeldir.

Grafik 12: OECD Ülkelerinde 2013 Yılında Sosyal Güvenlik Gelirlerinin GSYİH İçerisindeki Payı(%)

Kaynak: OECD. (2016c). OECD data. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://data.oecd.org>

5. Sonuç

Vergi yükü açısından OECD ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak Türkiye'yi incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada çeşitli sonuçlara ulaşmak mümkündür. İlk olarak toplam vergi yükünde OECD içerisinde Türkiye'nin en düşük sekizinci ülke olması OECD ülkeleri içerisindeki görece yerini göstermektedir. Türkiye'nin toplam vergi yükü %29,3 ile %34,2 olan OECD ortalamasının altında kalmaktadır. Ancak yine de subjektif vergi yükü daha yüksek oluşabilmektedir. Bunun nedeni ise vergi yükünün ve gelir dağılımının adaletsiz olmasıyla yakından ilişkili olarak açıklanabilir.

Vergi yüküne, vergi türleri itibarıyla bakıldığında kimi vergi türlerinde Türkiye'nin OECD ortalaması altında kaldığı görülürken diğer bazı vergi türlerinde OECD ortalaması üzerinde seyrettiği görülmektedir. Bireysel vergi yükü, kurumlar üzerinden alınan vergilerin yükü ve servet vergisi yükünde Türkiye OECD ortalaması altında kalmaktadır. Ücretler üzerinden alınan vergilerde, harcamalar üzerinden alınan vergilerde ve vergi takozunda ise Türkiye ortalamasının üzerindedir. Sosyal güvenlik gelirlerinden doğan yüklerde Türkiye her ne kadar ortalamasının biraz altında kalsa da yükün artış seyri devam ettiği takdirde birkaç yıl içerisinde bu konuda da ortalamasının üzerine çıkacağı tahmin edilebilmekle birlikte bu durumun sebebi milli gelirdeki küçülmelerden de kaynaklı olabilir. Ücretlerin ve harcamaların vergi yükünde ortalamasının üzerinde olması ve bireysel vergi yükü, kurumlar üzerinden alınan vergilerin yükü ve servet vergisi yükünde ortalamasının altında kalması, Türkiye'yi dolaylı vergilerin payındaki %65 oranıyla OECD ortalaması olan %45'in üzerine taşıdığı gibi aynı zamanda dolaylı vergi payı en yüksek üçüncü ülke yapmaktadır. Diğer yandan mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerin yükündeki hızlı artış eğilimi ve bireysel vergi yükü ile kurumlar üzerinden alınan vergilerin yükünün hem düşük hem de neredeyse yatay eğilimli olması sözü edilen durumu yakın gelecekte daha olumsuz bir görünüme kavuşturabilir.

Çalışanların vergilendirilmesinde de ortalamanın üzerinde olan Türkiye’de OECD ortalamasına göre aile türleri açısından incelendiğinde sübjektif nitelik taşımadığı söylenebilir. Nüfus politikası açısından çalışanların vergilendirilmesinde sübjektif unsurlara daha fazla yer verilebileceği söylenebilir. Nitekim İrlanda ve Yeni Zelanda gibi kimi OECD üyesi ülkelerde bu konuda %15’in üzerine çıkabilen negatif vergilerin uygulandığı görülmektedir.

Toplam vergi yükü açısından nispeten düşük bir yüke sahip olan Türkiye’nin toplumundaki vergi yükü algısının yüksek olmasına sebep olabilecek olan durum vergi yükünün dağılımıdır. Dolaylı vergi yüklerinde daha büyük bir paya sahip olan Türkiye’nin vergi takozu bakımından da yatırım ve büyüme önünde engel olabilecek bir yapı göze çarpmaktadır. Türkiye’nin vergi yükü dağılımında kısa vadede dolaylı vergilerin yükünün azalması kaynak ihtiyacı nedeniyle beklenmemelidir. Söz konusu dağılımın değiştirilmesi toplumun geniş kesimlerini etkilemeyeceği de söylenebilir. Çünkü vergi yükünün kurumlar üzerine kaydırılarak adil bir görünüm kazandırılabilirse de daha az vergi ödeyen toplumun geniş kesimlerinin yansıma yoluyla mal ve hizmetlerin fiyatına daha fazla ödeme yapması sonucunda refah seviyelerinde istenen iyileşme sağlanamayacaktır. Ancak vergi takozunun düşürülmesi rekabette avantaj ve yatırım artışı yoluyla ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler sağlayabilecektir. Özetle vergi yükü bakımından Türkiye’nin öncelikli sorunu olarak vergi takozu görülmektedir. Ekonomik gelişmeyle beraber vergi adaletinin sağlanması yönünde de gelişme sağlanabileceği ifade edilebilir.

Kaynakça

- Akbulut, H. (2002). Ekonomik işbirliği ve kalkınma teşkilatı. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 5, Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/ekonomik-isbirligi-ve-kalkinma-teskilati.tr.mfa>
- Akdoğan, A. (2009). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aktan, C.C., & Gencel, U. (2003). Türkiye’de geriye doğru vergileme ve verginin hukukiliği ilkesinin ihlali. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 1–21.
- Aydın, S. (2013). OECD ülkelerinde çalışanların sosyal güvenlik kesintileri ve vergisel yükümlülükleri. *Çalışma Dünyası Dergisi*, 1(1), 80–93.
- Buyrukoğlu, S., & Kutbay, H. (2016). Türkiye’de kayıtdışı istihdamın bir tetikleyicisi olarak vergi takozu sorunu ve maliyeti. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 31, 249–273.
- Demirli, Y., & Ayyıldız, Y. (2016). Avrupa Birliği üyesi ülkelerde vergi rekabetinin, 2008 küresel finans krizi eşliğinde, vergi hasılatı ve yapısına etkileri. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 31–42.
- Edizdoğan, N., & Çelikkaya, A. (2012). *Vergilerin Ekonomik Analizi*. Bursa: Dora Yayınları.
- Gürdal, T. (2009). Türkiye’de Bölgelere Göre Toplumsal Vergi Yükü. Ankara: Gazi Kitabevi.
- İnce, T., & Beşel, F. (2016). The effect of external shocks on tax burden: is it permanent or temporary?. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 75–96. doi:10.18026/cbusos.01591
- Kılıçaslan, H. (2005). *Avrupa Birliği’nde Vergi Rekabeti ve Türkiye*. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Ünal Aysal Tez Değerlendirme Yarışma Dizisi.
- Kıtaoçı, İ. (2013). *Vergi Etiği-Vergi Psikolojisi*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- OECD. (2017). Revenue statistics - classification of taxes, interpretative guide and methodology. Erişim Tarihi: 20.10.2017, <http://www.oecd.org/ctp/tax-policy/revenue-statistics-methodology-guide-and-classification-system.htm>
- OECD. (2016a). Erişim Tarihi: 15.10.2016, <http://www.oecd.org/about/membersandpartners/list-oecd-member-countries.htm>
- OECD. (2016b). *OECD statistics*. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://stats.oecd.org>

- OECD. (2016c). *OECD data*. Erişim Tarihi: 13.03.2016, <https://data.oecd.org>
- OECD. (2016d). revenue statistics: comparative tables, *OECD tax statistics* (database). Erişim Tarihi: 16.10.2016, <http://dx.doi.org/10.1787/data-00262-en>
- OECD. (2016e). *Tax on corporate profits (indicator)*. Erişim Tarihi: 16.10.2016, <http://dx.doi.org/10.1787/d30cc412-en>
- OECD. (2016f). *Tax wedge (indicator)*. Erişim Tarihi: 16.10.2016, <http://dx.doi.org/10.1787/cea9eba3-en>
- Öztürk, N. (2007). *Ekonomide Devletin Değişen Rolü*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Sugözü, H. İ. (2010). *Kayıt Dışı Ekonomi ve Türkiye*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Susam, N. (2009). *Türkiye'de Uygulanan Maliye Politikaları 1923-2008*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Şener, O. (2014). *Kamu Ekonomisi*. 12.Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Turhan, S. (1998). *Vergi Teorisi ve Politikası*. 6.Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Yılmaz, M. (2008). *Yapısal uyum programlarının iç göç ve kentsel işgücü piyasası üzerine etkileri: Kahramanmaraş örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

